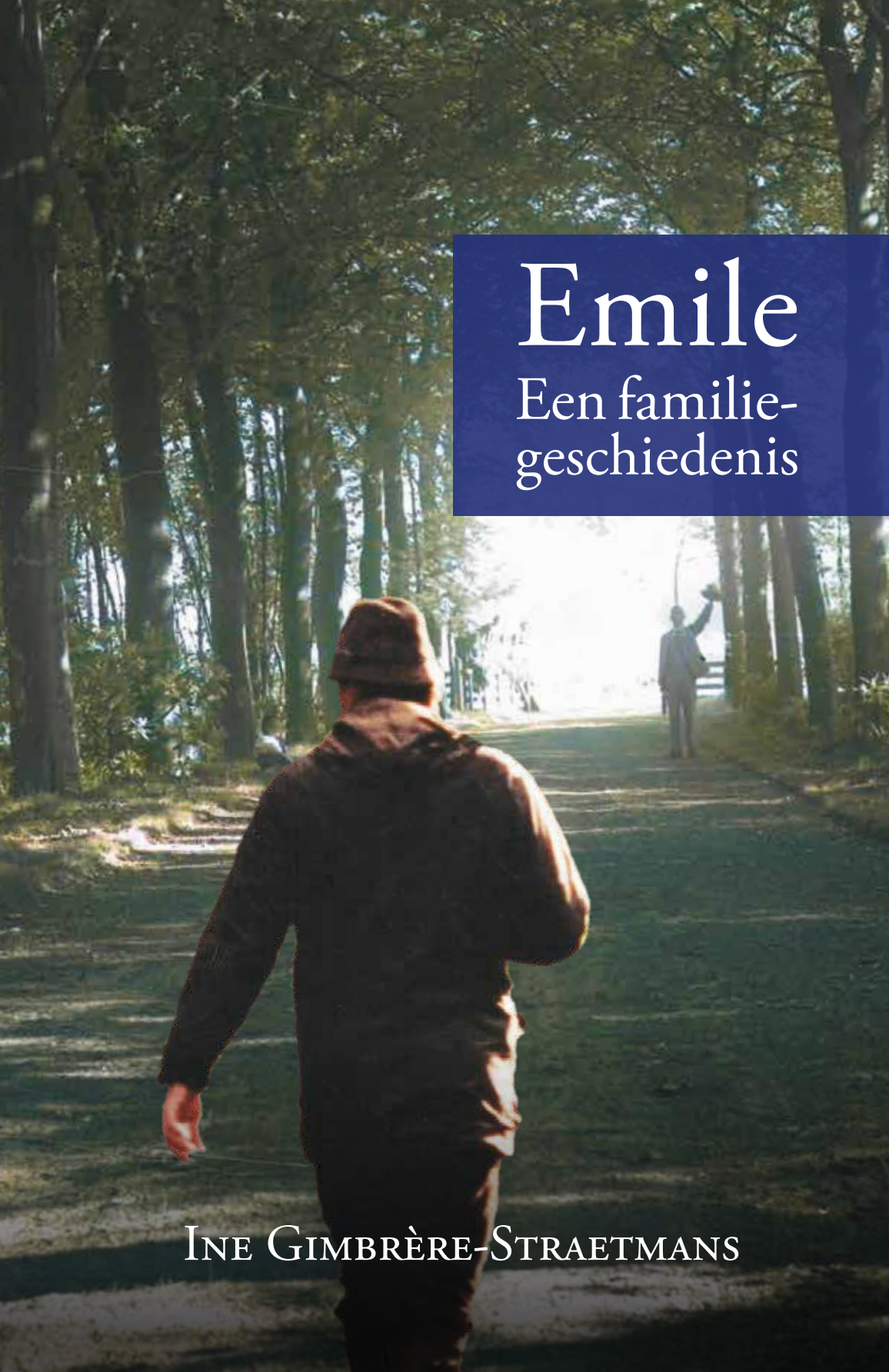

A photograph of a person walking away from the camera down a dirt path in a forest. The person is wearing a dark jacket and a beanie. The path is lined with tall trees, and the sunlight filters through the leaves, creating a dappled light effect. In the distance, another person is visible on the path, holding a hat.

Emile

Een familie-
geschiedenis

INE GIMBRÈRE-STRAETMANS

Emile

Emile

Een familiegeschiedenis

INE GIMBRÈRE-STRAETMANS

Hilversum

Verloren

2025

Afbeelding op het omslag: Emile I wuivend met hoed omstreeks 1932 en op de voorgrond Emile III meer dan 50 jaar later, beide foto's genomen in Annanina's Rust.

© 2025 Ine Gimbrère

Uitgeverij Verloren BV

Torenlaan 25

1211 JA Hilversum

www.verloren.nl

ISBN 978 94 6455 170 9

Omslagontwerp: WarmGrijs/Robert Koopman, Hilversum

Opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoud

Proloog	7
Stambomen Gimbrère-Herculeijns en Spoorenberg-Backer Overbeek	8
1 Indische jaren	11
1.1 Met de handschoen	11
1.2 Batavia	19
1.3 Emile II	20
1.4 Even naar Nederland	24
1.5 Een nieuwe stap	26
2 1926-1940: Terug in Tilburg	27
2.1 Wat vooraf ging aan de katholieke hogeschool	27
2.2 Weer aan de slag	29
2.3 Curatoren en senatoren	30
2.4 Annanina's Rust	32
2.5 Rector magnificus	35
2.6 Crisistijd	37
2.7 Hogeschooldag in Annanina's Rust	38
2.8 Devaluatie?	41
2.9 Het gezin	41
2.10 Senaat en rectoraat	44
2.11 Familiegebeurtenissen	47
2.12 Een nieuwe wereldoorlog?	47
3 1940-1945: Tweede wereldoorlog in Nederland en met name in (de regio's) Tilburg, Arnhem en Nijmegen	51
3.1 Het begin	51
3.2 De universiteiten en hogescholen	54
3.3 Verdere oekazes	58
3.4 Studentenleven in Nijmegen	60
3.5 De familie Spoorenberg	60

3.6	Een nieuwe stap	66
3.7	Diesviering en onderduikers in Tilburg	66
3.8	Arbeitseinsatz en loyaliteitsverklaring	68
3.9	Van Nijmegen naar Arnhem	74
3.10	Tilburg en Hilvarenbeek	78
3.11	Arnhem/Nijmegen	80
3.12	Arnhem, voorjaar 1944	82
3.13	Actie zonder gevolg	84
3.14	De burgemeesters	84
3.15	Einde van de oorlog in zicht?	85
3.16	Market Garden	89
3.17	Een verdeeld land	98
3.18	De bevrijding	105
3.19	Na 4 mei	107
4	1945-1960	108
4.1	Na de bevrijding	108
4.2	Charles Herculeijns	110
4.3	Fred	112
4.4	Mombasa	116
4.5	In Nederland	117
4.6	De jongens blijven hier	121
4.7	Nieuwe ontwikkelingen	125
5	De jaren zestig en zeventig	127
5.1	De wijde wereld	127
5.2	Wat nu?	138
5.3	Nijmegen	142
5.4	Phila's laatste jaar	143
5.5	Contact	144
	Dankwoord	147
	Verantwoording	148

Proloog

Anderhalf jaar. Langer was het niet.

Anderhalf jaar leefden de drie mannen met dezelfde naam tegelijk.

In hun levens speelden Tilburg, Nijmegen en Arnhem en het landgoed in Diessen-Hilvarenbeek een belangrijke rol.

Met dit boek heb ik getracht hun geschiedenis en die van hun naasten in beeld te brengen. Dit tegen de achtergrond van historische gebeurtenissen die hun levens voor een groot deel zouden bepalen. Daarmee heb ik ze allemaal een beetje beter leren kennen.

Dit is hun verhaal.

Stambomen Gimbrère-Herculeijns en Spoorenberg-Backer Overbeek

I Gimbrère

Alexander Matthias Gimbrère x Adriana Elisabeth Govers
(1847-1931) (1854-1936)

- 1 Jean François Marie Gimbrère (1877-1878)
- 2 Victoire Odette Marie (1879-1923)
- 3 Leo Henri Marie (1881-1969)
- 4 Charles Pierre Alexandre (1882-1962)
- 5 Joan Adriaan Antoon Marie (1884-1963)
- 6 Jules Joseph Marie (1886-1954)
- 7 Vincent Marie Louis (1888-1985) 'San'
- 8 Maria Anna Elisabeth (1889-1985)
- 9 Emilius Gulielmus Josephus (1891-1949) 'Emile'
- 10 Hypolite Joseph Marie (1892-1982)
- 11 Guillaume Joseph Desiré (1899-1902)

II Herculeijns

Everardus Hubertus Alexander Herculeijns x Celestina Anna Francisca
(1870-1925) Theresia Carolina Philips
(1871-1918)

- 1 Wilhelmina Alexandrina Theresia Carolina Herculeijns (1895-1974)
- 2 Charles Hubertus Alexander Maria Herculeijns (1896-1988)
- 3 Philomena Louisa Maria Herculeijns (1897-1974) 'Phila'
- 4 Julia Paulina Alexandrina Maria Herculeijns (1899-1972)
- 5 Cornelia Helena Maria Herculeijns (1900-1986)
- 6 Alexander Alphonsus Dyonisius Herculeijns (1901-1927)
- 7 René Louis Joseph Herculeijns (1902-1971)

III Gimbrère-Herculeijns

Emilius Gulielmus Josephus Gimbrère x Philomena Louisa Maria Herculeijns
(1891-1949) (1897-1974)

- 1 Emile Alexander Everard Gimbrère (1920-1945) 'Miel'
- 2 Irène Hortense Celesta Gimbrère (1924)
- 3 Armand Charles Hippolijte (1930-2020) 'Mokkie'

IV Spoorenberg

Jacobus Cornelis Hubertus Spoorenberg x Huiberdina van Laarhoven
(1830-1887) (1839-1895)

- 1 Jacobus Hubertus Andreas Spoorenberg (1864-1905)
- 2 Maria Adriana Jacoba Huberta Spoorenberg (1865-1865)
- 3 Josephus Maria Jacobus Adrianus Spoorenberg (1868-1934)
- 4 Henricus Hubertus Maria Spoorenberg (1869-1870)
- 5 Henricus Hubertus Barbara Spoorenberg (1873-1914)
- 6 Maria Adriana Elisabeth Spoorenberg (1874-1958)
- 7 Cornelia Josephina Huberta Maria Spoorenberg (1876-1946)
- 8 Wilhelmus Hubertus Maria Spoorenberg (1878-1878)
- 9 Petronella Maria Wilhelmina Spoorenberg (1880-1880)
- 10 Wilhelmus Hubertus Barbara Spoorenberg (1882-1967) '(O)pa Sp'

V Backer Overbeek

Adriaan Arie Backer Overbeek x Thérèse Agnes Coelen
(1832-1908) (1850-1940)

- 1 Aletta Agnes Backer Overbeek (1877-1956) 'Non'
- 2 Thérèse Agnes Backer Overbeek (1881-1966) 'Otie'

VI Spoorenberg-Backer Overbeek

Wilhelmus Hubertus Barbara Spoorenberg x Thérèse Agnes Backer Overbeek
(1882-1967) (1881-1966)

- 1 Cornelis Jacobus Hubertus Spoorenberg (1920-1929) 'Keesje'
- 2 Thérèse Agnes Spoorenberg (1923-1987) 'Ans'
- 3 Huberdina Aletta Spoorenberg (1925-2004) 'Erna'

VII Gimbrère-Spoorenberg

Emile Alexander Everard Gimbrère x Thérèse Agnes Spoorenberg
(1920-1945) (1923-1987)

- 1 Thérèse Agnes Gimbrère (1942) 'Jes'
- 2 Emile Guillaume Joseph Gimbrère (1943) 'Miel'
- 3 Raymond Charles Robert Gimbrère (1944-2015) 'Munnus'

Indische jaren

1.1 Met de handschoen

Het is de ochtend van 26 juli 1919. Zo dadelijk komt de Prins der Nederlanden na een lange reis aan in Batavia, Nederlands-Indië. Aan boord zijn behalve ambtenaren, planters en vogels van diverse pluimage diverse ‘handschoentjes’. Tot de laatste categorie behoort ook de Tilburgse Philomena Herculeijns, door iedereen Phila genoemd, die eindelijk Emile gaat terugzien, haar kersverse echtgenoot.

Hoe goed kennen zij elkaar? Voordat Emile eind 1916 naar Indië vertrok, hadden zij elkaar een aantal malen gezien – het kringetje in Tilburg waartoe zij behoorden was klein – en voelden zij zich tot elkaar aangetrokken. Phila, toen net 19 jaar oud, was in het Tilburg van die tijd met haar dikke donkere haar een schoonheid. Emile had dat jaar zijn studie rechtsgeleerdheid in Utrecht afgerond. Hij maakte een vriendelijke, vrij serieuze indruk, maar had daarnaast een onderkoeld gevoel voor humor.

Op verzoek van Emile heeft zijn vader twee jaar geleden vader Herculeijns benaderd en hem om de hand van diens dochter gevraagd. Deze reageerde positief, tot grote vreugde van Phila. Vanaf dat moment ontwikkelt zich een uitgebreide correspondentie tussen de twee geliefden.

Beiden komen uit grote Tilburgse gezinnen. Phila, geboren op 21 september 1897, heeft drie zussen en drie broers. Haar vader Everardus Hubertus Alexander Herculeijns is een bekende slager in het centrum van de stad, aan de Nieuwlandstraat. Hij maakt reclame als ‘Electrische vleeschhouwerij en spekslagerij, Hofleverancier van H.M. Koningin Wilhelmina’. Haar moeder Celestina Philips is onverwachts overleden in augustus 1918, in de leeftijd van 57 jaar. Wanneer Emile ervan hoort, stuurt hij een telegram om zijn verloofde sterkte te wensen. Phila reageert daarop met een ansichtkaart:

Liefste Emile,

Even mijne hartelijkste groeten. Ik heb gisteren je telegram ontvangen, dus nu weet ik dat jij ook van het treurige nieuws op de hoogte bent.

Ik ben Zondagavond tot elf uur met Jules wezen wandelen, was jij het maar geweest. De groeten van allen en een dikke zoen van jou Phila.

Emile en Phila in 1918.

Een telegram gaat snel. Voor het overige is het stel aangewezen op kaarten en brieven die er gemiddeld twee maanden over doen om hun bestemming te bereiken.

Emile is op 5 juli 1891 geboren als het negende kind van de Tilburgse paraplufabrikant Alexander Matthias Gimbrère en diens vrouw Adriana Govers. Tilburg is in het begin van de twintigste eeuw een uit buurtschappen ontstane industriestad, waarin textielfabrikanten een grote invloed op zowel het dagelijks leven als de gemeentelijke politiek hebben. De fabrikanten zijn welgesteld, streng katholiek, vervullen vele bestuursfuncties en hebben onder meer door onderlinge huwelijken grote familienetwerken.

De gemeenteraad van Tilburg bestaat voor het grootste deel uit fabrikanten en wolhandelaren. Wel begint na de Eerste Wereldoorlog en zeker na een grote textielstaking in 1917 de invloed van de arbeiders toe te nemen, hetgeen zich ook uit in een Tilburgse afdeling van de SDAP (Sociaal-Democratische Arbeiders Partij). In de stad wordt het beeld bepaald door katholieke kloosters en kerken, fabrieken, patriciërshuizen, winkels en rijen arbeidershuisjes. Het riviertje de Leij is zwaar verontreinigd geraakt door het afvalwater van de textielfabrieken. De gezinnen zijn groot, zoals de Katholieke Kerk voorschrijft, maar de kindersterfte eveneens. Zo zijn het eerste en het elfde kind van het gezin van Alexander en Adriana Gimbrère beiden niet ouder geworden dan twee jaar.

Het geslacht Gimbrère is oorspronkelijk afkomstig uit het Franse departement Gers in de Gascogne. Er is daar nog een herenboerderij te vinden, die wordt aangeduid als 'Lieu-dit La Gimbrère'. Vanuit Bordeaux is voorvader Jean omstreeks 1800 in Antwerpen terechtgekomen, mogelijk als militair. Diens zoon Jean-François vertrok in 1839 als parapluhandelaar naar Tilburg, waar hij een paraplufabriek begon. De meesten van zijn zoons werden eveneens handelaar in of fabrikant van paraplu's.

Enkele van zijn kleinkinderen kozen een andere richting. Emile was een van hen en werd jurist, zijn vijf jaar oudere broer Jules studeerde geneeskunde en hun zus Maria ging naar Berlijn om een zangopleiding te volgen.

Emile was, zeker tijdens zijn studietijd in Utrecht, een romantische ziel. Hij schreef gedichten. Reeds op 9 december 1910, in zijn eerste studiejaar, had hij de stoute schoenen aangetrokken en een aantal gedichten naar de bekende dichter Albert Verwey gestuurd, met het verzoek hier kritisch naar te kijken:

Het moet, dunkt mij, iemand die zijn leven gewijd heeft aan de kunst, aangenaam zijn, nu en dan eens te ontdekken, dat er nog mensen zijn, die ware kunst appreciëren en kunstenaars waarderen. Tevens moet het voor een man, wiens naam voor altijd een plaats heeft in de geschiedenis, een genot zijn, nu en dan raad te verschaffen aan beginnelingen, die van goeden wil zijn ...

Nadat Verwey uiteindelijk maanden later had gereageerd, schreef Emile op 27 oktober 1911 dat hij door zijn studie en het hebben van een kamergenoot aan nieuwe gedichten niet meer toegekomen was en dat hem ook een 'gevoel van onbekwaamheid' had bekropen. Toch stuurde hij nog enkele 'verzen' toe. Kennelijk bevielen deze Verwey, want in het door hem opgerichte tijdschrift *De Beweging* publiceerde hij een drietal gedichten van Emile, één romantisch, twee meer godvruchtig van aard. Na nog een tweetal brieven viel de correspondentie tussen de gevestigde dichter en de jonge student stil, totdat Emile deze in oktober 1915 weer oppakte. Dit leidde op 18 mei 1916, niet lang voor het doctoraalexamen van Emile, tot een ontmoeting in Noordwijk in Villa Nova, waar Verwey woonde. Daarmee eindigde het poëtische uitstapje van Emile.

Kort na zijn afstuderen was hij eind 1916 naar Nederlands-Indië vertrokken om in Padang (Sumatra) op het advocatenkantoor van mr. Sarolea te gaan werken. Vrij snel merkte hij dat het bankwezen hem meer aantrok dan de advocatuur. Hij solliciteerde bij de Nederlandsch Indische Handelsbank en werd per 1 januari 1918 aangenomen als employé in het kantoor aan het Stationsplein te Batavia. Met het oog daarop verhuisde hij naar Weltevreden, de wijk van Batavia vol fraaie koloniale huizen, waar de meeste Nederlanders woonden. Zes maanden later was hij opgeklommen tot secretaris van de directie van de bank.

Van de correspondentie tussen Phila en Emile zijn alleen de ansichtkaarten die Phila tussen 16 juni 1918 en 4 juni 1919 aan haar verloofde in Indië stuurde bewaard gebleven. Uit deze kaarten komt een beeld naar voren van een dolverliefde jonge vrouw die niet kan wachten het grote avontuur aan te gaan en zich bij haar man, die zij soms 'Gimmie' noemt, te voegen. In 1918 woont Emile in Weltevreden nog op het adres Rijswijk 8, in 1919 op het adres Kramat 59. Zij stuurt hem wekelijks een of meer kaarten, soms alleen met haar naam erop, maar wel met een alleszeggende voorzijde: een dame die smachtend in de verte kijkt, een schone slaapster, of een dame en heer in romantische pose met daaronder de tekst: *Falling in love*.

Huwelijk met de handschoen: Phila tussen de families Herculeijns en Gimbrère, Tilburg
4 februari 1919.

De kaarten met geschreven tekst op de achterkant geven meer prijs van het dagelijks leven en van het gedachtengoed van Phila. Op 20 juli 1918 heeft zij haar geboortekarte naar Emile opgestuurd en op 27 augustus 1918 schrijft zij onder meer: 'Als je volmacht nu ook zoo gauw eens hier is dan zou ik Januari kunnen trouwen. 't Is toch nog lang hè. Dag jongen, tot ziens, een kusje van jouw Phila.'

Zij gaat met haar schoonmoeder op pad voor haar uitzet en viert haar 21e verjaardag in september 1918 met een twintigtal familieleden van beide kanten. De volmacht van Emile wordt kennelijk in november ontvangen, want deze wordt dan door Phila en vader Gimbrère naar een zekere heer Looijens gebracht, die ervoor zal zorgdragen dat het huwelijk met de handschoen kan gaan plaatsvinden.

Diezelfde maand schrijft Phila dat zij zich zorgen maakt over de vele sterfgevallen in haar omgeving als gevolg van de Spaanse griep. Die epidemie, begonnen tijdens de Grote Oorlog, zoals de Eerste Wereldoorlog in deze tijd nog wordt genoemd, waart nog steeds rond in Nederland, hoewel het aantal slachtoffers ten opzichte van de zomer van 1918 wel drastisch is afgenomen. Samen met Françoise, de vrouw van Emiles broer Charles, volgt zij lessen gezondheidsleer bij een andere broer van Emile, Jules, die inmiddels als geneesheer-directeur verbonden is aan de GGD in Tilburg.

Zij is regelmatig op pad met haar toekomstige schoonzus Lies, de verloofde van Emiles broer Vincent ('San'). Lies, afkomstig uit Zwolle, logeert bij de familie Herculeijns als zij in Tilburg is om San te bezoeken. De goedlachse Lies en Phila zijn goede vriendinnen geworden en zullen dat levenslang blijven.

Op 4 februari 1919 trouwt Phila 'met de handschoen'. Stand-in voor Emile is zijn broer Jules. Er is een foto van de beide families verenigd rondom de bruid. Voor de bruidegom ver weg moet dat een vreemde situatie zijn geweest.

Na haar wettelijk huwelijk maakt zij een afscheidstour langs diverse familieleden en bekenden. Zo stuurt zij kaarten vanuit Helmond en Zwolle. In Hengelo maakt zij kennis met Fanny Staub, het meisje met wie zij op de boot een hut zal delen en die eveneens met de handschoen getrouwd is. Zij kunnen het samen goed vinden.

Op 21 juni 1919 is Phila met de Prins der Nederlanden, een in 1914 gebouwd stoomschip van de N.V. Stoomvaart Maatschappij Nederland, vertrokken voor een vijf weken durende reis naar Indië. De reis voerde over de Middellandse Zee, Napels, de straat van Messina, Port Saïd, door het Suezkanaal naar de Rode Zee. In alle havens die aangedaan werden, mochten de passagiers van boord, terwijl het schip nieuwe kolen laadde. Vanaf het Suezkanaal is het steeds warmer geworden aan boord. Op foto's is te zien dat de Europese kleding dan al vervuild is voor lichtere kleding, de mannen in wit tropenkostuum, de dames in witte luchtige jurken. Na Aden en Padang, aan de westkust van Sumatra, gaat het laatste deel van de reis richting Tandjong Priok, de haven van Batavia. Wat Phila zoals alle nieuwkomers als eerste zal zijn opgevallen, is de vochtig warme, weëg zoete lucht die overal hangt, vermengd met de kruidige geur van kretek-sigaretten.

Daar staat op 26 juli 1919 Emile op zijn bruid te wachten. Diezelfde dag nog wordt er kerkelijk getrouwd in de kathedraal van Batavia aan het Waterlooplein, oostelijk van het grote Koningsplein in het centrum van de stad. Emile heeft, behalve de kerkelijke inzegening, voor Phila een feestelijke dag voorbereid. Hij ontvangt haar met een enorme hoeveelheid bloemen, te midden waarvan zij samen poseren voor een staatsfoto.

Ook heeft hij een selectie van zijn beste vrienden en kennissen uitgenodigd voor een feestmaal. Een van hun vrouwen houdt op de foto een kleine puppy vast, mogelijk bedoeld als huwelijksgeschenk.

In de bloemen: dag van het kerkelijk huwelijk in Batavia, 26 juli 1919.

Wanneer de auteur in de jaren zeventig haar medestudent en latere echtgenoot Emile ontmoet, valt meteen op dat hij ouder is dan de rest. Waarom is hij zo laat aan zijn studie begonnen? Hij vertelt dat hij eerst de wereld heeft verkend en pas daarna zijn middelbareschooldiploma heeft behaald. Dankzij zijn grootmoeder, zegt hij. Zijn grootmoeder? En zijn ouders dan?

Deze vragen vormen het begin van een lange zoektocht. Met familie verhalen, brieven, archieven, kranten en foto's reconstrueert de auteur het verleden van haar man, zijn vader en grootvader. Drie generaties met dezelfde voornaam: Emile. Wat begint als persoonlijke nieuwsgierigheid groeit uit tot een indringend portret van drie levens, gevormd door de grote gebeurtenissen van de twintigste eeuw: Nederlands-Indië, de Tweede Wereldoorlog, de wederopbouw en maatschappelijke omwentelingen. En in iedere generatie blijkt één vrouw een centrale rol te spelen: grootmoeder Phila.

Emile biedt een intieme kijk op een familiegeschiedenis, met Tilburg, Nijmegen, Arnhem en het landgoed Annanina's Rust in Diessen-Hilvarenbeek als decor. Het is een ontroerend verhaal over drie generaties die slechts anderhalf jaar tegelijk leefden.

Ine Gimbrère-Straetmans is de echtgenote van Emile III. Na een juridische loopbaan verdiepte zij zich in het familieverleden en bracht dit met dit boek tot leven.

